

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ - ABSTRACTS

Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας

Επιστημονικό Συμπόσιο για το Μεγάλο Θέατρο της Νικόπολης.

Τα νέα ευρήματα από τις εργασίες
στο πλαίσιο ανάδειξης του Θεάτρου

Φωτογρ. Τσακμάκης

Δευτέρα 5/9/2022, Ώρα έναρξης 19:30 μ.μ.

Αρχαίο Θέατρο Νικόπολης, Πρέβεζα

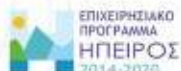
Τρίτη 6/9/2022, Ώρα έναρξης 09:30 π.μ.

Αρχαιολογικό Μουσείο Νικόπολης, Πρέβεζα

Διαδικτυακή Αναμετάδοση μέσω Zoom και Youtube

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ανθή Αγγέλη – Ευάγγελος Παυλίδης – Παναγιώτης Κροκίδας

Η ιστορία της έρευνας στο Μεγάλο Θέατρο της Νικόπολης

Το Μεγάλο Θέατρο της Νικόπολης δεσπόζει στην περιοχή λόγω της περίοπτης θέσης του και της διατήρησης των ερειπίων του σε μεγάλο ύψος και προσέλκυσε το ενδιαφέρον των περιηγητών που επισκέφθηκαν την Ήπειρο από τα τέλη του 18ου και κατά τον 19ο αιώνα. Ωστόσο, οι επεμβάσεις της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας στο μνημείο ξεκίνησαν μόλις τη δεκαετία του 1960 και τις δύο επόμενες δεκαετίες περιορίστηκαν σε στερεωτικές εργασίες σε τμήματά του που κινδύνευαν με κατάρρευση. Στη δεκαετία του 1990 πραγματοποιήθηκαν λίγες δοκιμαστικές τομές σε διάφορα σημεία, που οδήγησαν σε αποτύπωση της κάτοψης και τομής του μνημείου.

Το έτος 2012 ξεκίνησαν προκαταρκτικές εργασίες, με μία προγραμματική σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και της Περιφέρειας Ηπείρου, ενώ τα επόμενα έτη ξεκίνησε η πρώτη φάση των συστηματικών ερευνών του Θεάτρου με έργο της Επιστημονικής Επιτροπής Νικόπολης ενταγμένο στο ΕΣΠΑ. Σε αυτή τη φάση αποκαλύφθηκε σε όλο της το μήκος η περιμετρική στοά του θεάτρου και οι θολωτές υποδομές του άνω κοίλου, ενώ διενεργήθηκαν και τρεις μεγάλες δοκιμαστικές τομές, στον κεντρικό άξονα του κάτω κοίλου, το προσκήνιο και την ορχήστρα. Τα δεδομένα της πρώτης φάσης των ερευνών και η σύνταξη αρχιτεκτονικής και επί μέρους μελετών για το μνημείο επέτρεψαν την ένταξη της δεύτερης φάσης των εργασιών στο επόμενο ΕΣΠΑ από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας.

Οι ανασκαφικές εργασίες του έργου «Προστασία, συντήρηση και αποκατάσταση Μεγάλου Θεάτρου Νικόπολης (Β΄ Φάση)» επέτρεψαν την πλήρη αποκάλυψη του κάτω κοίλου, της ορχήστρας, του λογείου, του δυτικού παρασκηνίου, της ανατολικής και δυτικής θολοσκεπούς εισόδου στο διάζωμα, της δυτικής θολοσκεπούς παρόδου, της περιοχής νοτίως του σκηνικού οικοδομήματος και της περιοχής νοτίως του δυτικού και του ανατολικού ευθύγραμμου αναλημματικού τοίχου. Από την ανασκαφική έρευνα προέκυψαν σημαντικά στοιχεία για την αρχιτεκτονική και τις φάσεις κατασκευής του Θεάτρου, αλλά και πλούσια κινητά ευρήματα, η μελέτη των οποίων προσφέρει πληροφορίες για την ιστορία του μνημείου.

Ανθή Αγγέλη - Λεωνίδας Λεοντάρης - Ευάγγελος Παυλίδης

Συμπληρώνοντας τη γνώση μας για την αρχιτεκτονική μορφή, τις οικοδομικές φάσεις και την κατασκευαστική δομή του Θεάτρου της Νικόπολης. Μια δεκαετία ερευνών

Το θέατρο συνιστά ένα από τα πιο ενδιαφέροντα και απαιτητικά από κατασκευαστικής άποψης μνημεία του αρχαιολογικού χώρου της Νικόπολης. Το μέγεθος και η χωροθέτησή του το καθιστούσαν ένα από τα τοπόσημα της αρχαίας πόλης. Η ανέγερσή του έχει συνδεθεί με την περίοδο ίδρυσης της Νικόπολης και την αναβίωση των παλαιών Ακτίων, όμως, όπως διαπιστώνεται από την έρευνα, κατά τη διάρκεια λειτουργίας του δέχθηκε εκτεταμένες επεμβάσεις ανακαίνισης και επισκευής που άλλαξαν άρδην την αρχική μορφή του. Από την πρώτη οικοδομική φάση του, το μνημείο ακολουθούσε τη ρωμαϊκή διάρθρωση θεάτρου με θολοσκεπείς παρόδους, vomitoria, θεωρεία, σκηνικό οικοδόμημα κλπ., φαίνεται όμως ότι σε αυτή τη φάση είχε μία εξαιρετικά άγρια και rustic όψη, η οποία πιθανότατα ήταν αποτέλεσμα της ταχείας κατασκευής του σε συνδυασμό με τις ειδικές συνθήκες του εδάφους θεμελίωσης στην περιοχή ανέγερσής του. Επιπλέον έχει διαπιστωθεί ότι κατά την πρώτη οικοδομική φάση το μνημείο εμφάνισε και κάποιες δομικές αστοχίες. Οι επόμενες οικοδομικές φάσεις αναβάθμισαν σε μεγαλοπρέπεια τη μορφή του μνημείου, αύξησαν τη χωρητικότητά του και το ενίσχυσαν δομικά.

Το θέατρο της Νικόπολης αποτέλεσε επί δεκαετίες ένα μυστήριο για την έρευνα καθώς πριν το έτος 2012 δεν είχε δεχθεί εκτεταμένες ανασκαφικές εργασίες και το γεγονός ότι καλυπτόταν με μεγάλο όγκου επιχώσεις απέτρεπε κάθε ερμηνεία της αρχιτεκτονικής μορφής και των οικοδομικών φάσεών του. Κατά συνέπεια οι λιγοστές, προκαταρκτικές δημοσιεύσεις ασχολήθηκαν με τα λιγοστά ορατά κατάλοιπα, που δεν επέτρεπαν την εξαγωγή συνολικότερων συμπερασμάτων. Σήμερα, μετά από μία δεκαετία ανασκαφικής έρευνας και μελέτης είμαστε πιο έτοιμοι να συμπληρώσουμε τη γνώση μας για τη ζωή και μορφή του μνημείου, προσδοκώντας ότι τα επόμενα χρόνια θα καταστεί δυνατό να δώσουμε ακόμα περισσότερες απαντήσεις για την αρχιτεκτονική αυτού του εντυπωσιακού σε όγκο και σημασία μνημείου.

Αχιλλέας Τρανουλίδης

Η αρχιτεκτονική της περιμετρικής στοάς του άνω κοίλου του μεγάλου Θεάτρου της Νικόπολης (μορφή-κατασκευή)

Το Μεγάλο Θέατρο της Νικόπολης εντάχθηκε για πρώτη στο πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2007-2013 ως έργο με τίτλο « Προστασία, συντήρηση αποκατάσταση και ανάδειξη Μεγάλου Θεάτρου Νικόπολης Α΄ φάση» το 2012 το οποίο ολοκληρώθηκε στο τέλος του 2015. Η Β΄ φάση του έργου ολοκληρώνεται στην τρέχουσα χρονιά στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020.

Κατά τη πρώτη φάση των εργασιών αποκαλύφθηκαν τμήματα του μνημείου που επέτρεψαν την πρώτη τεκμηριωμένη μορφολογική προσέγγιση της αρχιτεκτονικής του θεάτρου μεταξύ των οποίων και της συνήθους στα ρωμαϊκά θέατρα περιμετρικής στοάς του άνω κοίλου. Στο πλαίσιο των δημοσιεύσεων που συνόδευσαν την πρώτη αυτή περίοδο εργασιών και ερευνών, επιχειρήθηκε για πρώτη φορά γραφική αναπαράσταση του μνημείου και της στοάς. Μέχρι τότε ήταν γνωστός μόνο ο περιμετρικός τοίχος της στοάς, τμήματα του οποίου είχαν διασωθεί από την γενική κατάρρευση. Από τα συντρίμια που βρέθηκαν διάσπαρτα στο χώρο του κοίλου αλλά και εξωτερικά του θεάτρου, διαπιστώθηκε πως η εσωτερική όψη της στοάς απαρτιζόταν από συνεχόμενη τοξωτή πεσσοστοιχία με ενσωματωμένους στην όψη των πεσσών κίονες αδιευκρίνιστου ρυθμού. Τα συντρίμια της θολωτής οροφής της στοάς που βρέθηκαν στο διάδρομο κίνησης θεωρήθηκαν με επιφύλαξη ως κατακερματισμένοι ημισφαιρικοί θολίσκοι με ακτινική χάραξη, ο καθένας εκ των οποίων αντιστοιχούσε στο τοξωτό άνοιγμα της όψης κατά το πρότυπο της στοάς του ρωμαϊκού θεάτρου στην Άσπενδο της Παμφυλίας στη Μικρά Ασία.

Οι επιφυλάξεις που υπήρχαν για τη μορφή της όψης και της εν γένει κατασκευής της στοάς επιβεβαιώθηκαν όταν κατά τις εργασίες της επόμενης ενταγμένης στο ΕΣΠΑ 2014-2020 φάσης του έργου, έγινε ανάσυρση των κατακερματισμένων όγκων που είχαν καταπέσει τόσο στο περιμετρικό διάδρομο όσο και στα συντρίμια των θολωτών υποδομών του άνω κοίλου. Η επιπεδότητα των περισσότερων τμημάτων των εν λόγω θολοδομών αλλά και ένα μεγαλύτερο τμήμα που είχε διασωθεί σφηνωμένο στο διάζωμα οδήγησαν στο συμπέρασμα πως η κάλυψη της στοάς είχε πραγματοποιηθεί με σταυροθόλια.

Ανάμεσα από τα συντρίμια ανασύρθηκαν επίσης σπαράγματα Ιωνικού κιονόκρανου που βρέθηκε κοντά σε τμήμα αράβδωτου κίονα. Διαπιστώθηκε επίσης η ύπαρξη αποτυπωμάτων βάσης κίονα Ιωνικού τύπου σε κατώτερο τμήμα καταπεσμένου

πεσσού της όψης της στοάς. Τα στοιχεία αυτά οδήγησαν στην αναθεώρηση εσωτερικής όψης της στοάς, όπου σύμφωνα με τις επικρατούσες αναλογίες του ιωνικού κίονα αυτός υπερείχε του τοξωτού ανοίγματος καταλήγοντας πιθανώς σε συνεχή Ιωνικό θριγκό από χυτό σκυρόδεμα ως συνέχεια της θολωτής οροφής της στοάς.

Μία τελευταία διαφοροποίηση από την αρχική θεώρηση- η οποία είχε ήδη διατυπωθεί σχετικά στη δημοσιευμένη έκδοση για το θέατρο- αφορά στη διάταξη του velum, της υφασμάτινης τέντας κάλυψης του κοίλου. Μετά την νέα αποτύπωση της διάταξης των ενσωματωμένων στον περιμετρικό αναλημματικό τοίχο λιθοπλίνθων που συγκρατούσαν τα ξύλινα ιστία τάνυσης των σχοινιών του velum της ύστερης κατασκευαστικής φάσης του θεάτρου, διαπιστώθηκε πως η ασυνέχεια που παρουσιάζεται στο κέντρο της κάτοψης σχετίζεται με τον ανασχεδιασμό του. Συγκεκριμένα φαίνεται πως τα σχοινιά ανάρτησης του velum έχουν διάταξη παράλληλη με το σκηνική πρόσοψη και όχι ακτινική όπως ήταν αρχικά στην πρώτη κατασκευαστική φάση.

Στην ανακοίνωση επιχειρείται η τεκμηρίωση και σχεδιαστική αποτύπωση των νέων στοιχείων που οδηγούν στην αναθεωρημένη μορφή της αρχιτεκτονικής της περιμετρικής στοάς του θεάτρου.

Χαρά Καππά

«Πλίνθοι και κέραμοι» από το αρχαίο θέατρο της Νικόπολης

Σύμφωνα με τον Sear, στο κλασικό του έργο "Roman Theaters: an architectural study", αρχαιολογικά τεκμήρια για την στέγαση του σκηνικού οικοδομήματος, υπάρχουν μόνο σε τρία θέατρα: στο Αραούσιο (σημερινή Orange στα νότια της Γαλλίας), στην Άσπενδο της Μ. Ασίας και στη Μπόσρα της Συρίας. Πρόσφατα ευρήματα στο ρωμαϊκό θέατρο της Απτέρας, επίσης επιβεβαίωσαν την ύπαρξη στέγασης στη σκηνή. Ο Βιτρούβιος, δεν αναφέρεται διεξοδικά στο θέμα, απεναντίας αναφέρεται στη στέγαση της στοάς στο άνω τμήμα του κοίλου. Ωστόσο, η αρχιτεκτονική σύνθεση των ρωμαϊκών σκηνικών οικοδομημάτων με τα εγγεγραμμένα πλευρικά παρασκήνια (*versurae*), υποδεικνύει την ύπαρξη στέγης που προστάτευε το χώρο όπου λάμβανε χώρα τη σκηνική δράση, ενισχύοντας δε και την ακουστική της. Η μέχρι τώρα ανασκαφική έρευνα του θεάτρου της Νικόπολης απέδωσε λιγοστά σχετικά ευρήματα (πήλινα ακροκέραμα, κεραμίδες κλπ) από το σκηνικό οικοδόμημα ή/και τη στοά που το πλαισίωνε από νότο, κυρίως διάσπαρτα και λιγοστά σε εντοπισμένα στρώματα καταστροφής, γεγονός που συνδέεται με την διαχρονική και ευρύτατη λιθολόγηση του οικοδομικού υλικού του μνημείου. Η ανακοίνωση αποτελεί μία προκαταρκτική παρουσίαση των πήλινων αρχιτεκτονικών μελών (ακροκεράμων, πλίνθων, κεραμίδων, σφραγισμάτων και λοιπών), τυπολογική κυρίως, ενώ αναζητούνται τυχόν συγγένειες με παρόμοια ευρήματα από τα μέχρι σήμερα ερευνημένα μνημεία της αρχαίας Νικόπολης.

Dario Calomino

Coin finds from the theater: a preliminary report

The recent excavation campaigns at the theatre of Nicopolis have yielded a total of 194 coins; this large sample of finds provides new data to help us reconstruct the site's lifecycle and get better insights into the city's monetary economy. The majority of specimens are in good condition and can be identified and catalogued. Except for a small proportion of illegible bronzes probably struck by Greek mints before the foundation of Nicopolis, and of coins dating to the Medieval and the Modern periods, the core dataset consists of 180 coins from the Roman imperial period, when the building was in use.

In this paper I will present the results of a preliminary study of these materials in relation to the city's monetary economy, by comparing the new data with the corpus of coin finds from urban and suburban contexts that have been discovered and published in the past. My analysis considers two main periods within the timeframe covered by the coin issues, from the age of Augustus to the 5th century AD. The first one, from Augustus to Gallienus (27 BC-AD 268), in which the civic mint was in activity, allows for a comparative analysis between the role of Nicopolis bronze coins and of Roman imperial and Roman provincial coins from other cities in local circulation, which was dominated by the civic currency. The second one, from Aurelian to the first half of the 5th century, consists of Late Roman imperial bronzes, which account for over 50% of the entire sample of finds from the theatre and provide important data on the structure and scale of local coin circulation of this period.

Paul Reynolds - Evangelos Pavlidis - Stavroula Oikonomou

Excavations in the Great Theater of Nicopolis (2012 -2022): a preliminary study of the pottery finds and dating

On the occasion of the first conference on the Great Theatre of Nicopolis, we submit an initial presentation of the pottery from excavations carried out over 2012-2022 in the course of works undertaken for the protection, conservation and enhancement of the monument.

As perhaps one would expect, the pottery unearthed in the excavation of the Great Theatre of Nicopolis, was not abundant, relative to the size of the monument. However, it has proved to be characteristic of the periods when the monument was in use, as well as the times it fell into disuse. The majority of the finds were located inside the Theatre, such as in the orchestra and paraskenia, and less so in the koilon. A particularly large quantity of pottery originates from the channel track of the aulaea, which was in fact an undisturbed layer, providing valuable information on the monument's history. Nonetheless, pottery was also found outside the Theatre, for instance, at the excavations south of the stage building, retaining walls, buttresses and the sewage ducts.

The pottery comprises: a) lamps of various types and tableware, such as dishes and drinking vessels, as well as utilitarian plain wares, amphorae and cooking vessels, dating from the early imperial to the late Roman times, at which point it seems that the Theatre was abandoned, b) utilitarian pottery, amphorae and glazed ware from the time when parts of the monument were quarried and several stones were taken, and c) a vase, inside which was found a hidden treasure of gold coins from the 9th century A.D., which constitutes the last proof of human presence at the Theatre and in Nicopolis during the Byzantine times.

Even though the construction, as well as the various building phases of the monument, are known to us through the ancients' texts and the epigraphic data discovered during the excavations, the pottery, in addition to supporting all the aforementioned material and serving as a supplementary dating tool, helps us - in combination with the coins and the other special finds - trace elements of everyday human activity and economic trends (local and imported wares) through time.

Ανθή Αγγέλη - Νικόλαος Παπαζαρκάδας

Αναθηματική επιγραφή από το Μεγάλο Θέατρο της Νικόπολης

Το μεγάλο θέατρο της Νικόπολης οικοδομήθηκε στους χρόνους του Αυγούστου· μία δεύτερη μεγάλη οικοδομική φάση του τοποθετείται χρονολογικά στο πρώτο μισό του 2ου αι. μ.Χ., ενώ σε μεταγενέστερες περιόδους έγιναν μικρής κλίμακας παρεμβάσεις και προσθήκες. Η δεύτερη οικοδομική φάση του μνημείου πιστοποιείται από την παρατήρηση των αρχιτεκτονικών του στοιχείων και των ανασκαφικών δεδομένων. Επιπλέον στοιχεία για αυτή τη φάση μας προσφέρει ένα αναπάντεχο εύρημα, ένας λίθινος ενεπίγραφος πίνακας, που εντοπίστηκε την Άνοιξη του 2018 κατά την ανασκαφική έρευνα έμπροσθεν του δυτικού αναλημματικού τοίχου του μνημείου.

Ο πίνακας, που ήταν αρχικά τοποθετημένος πάνω σε μία από τις αντηρίδες του δυτικού αναλημματικού τοίχου του θεάτρου, βρέθηκε πεσμένος και σπασμένος μπροστά από την αντηρίδα. Η κατάσταση διατήρησής του είναι εξαιρετικά καλή και, καθώς μετά τη συντήρησή του αποκαθίσταται ολόκληρος, τον καθιστά ένα εντυπωσιακό και πολύ σημαντικό μνημείο για την ιστορία του θεάτρου της Νικόπολης και όχι μόνο.

Ο πίνακας φέρει αναθηματική επιγραφή που αναφέρεται σε δωρεά της κάποιας Κλαυδίας Αντύλλας, η οποία χρηματοδότησε την ανακατασκευή διαφόρων μερών του θεάτρου, τα οποία κατονομάζονται αναλυτικά. Παρόλο που η ονομασία των τμημάτων που αναφέρονται δεν είναι πάντοτε σαφής, η μελέτη της επιγραφής σε συνδυασμό με αυτή της αρχιτεκτονικής του μνημείου επιτρέπουν την ταύτισή τους με αρκετή ασφάλεια. Η πρακτική της ιδιωτικής δωρεάς για την οικοδόμηση ή ανακατασκευή τμημάτων ενός δημόσιου οικοδομήματος, όπως το θέατρο, εντάσσεται στην παράδοση του 2ου αι. μ.Χ., ενώ η ανέγερση της αναθηματικής επιγραφής σε σημείο ορατό σε όλους όσους προσέγγιζαν το μνημείο από την πόλη επέτρεπε την επίδειξη της συνδρομής της πλούσιας δωρήτριας σε όλους τους κατοίκους και τους επισκέπτες της Νικόπολης.

Brian Martens - Evangelos Pavlidis

The Sculptural Assemblage from the Theater at Nicopolis: Research Directions

This paper presents the results of a preliminary study of the assemblage of figural marble sculpture from the theater at Nicopolis. The sculptural and architectural decoration from the theater is highly fragmentary—the result of three limekilns that later operated in the building. Moreover, no sculptures were found in situ. Our study has identified four main genres of sculpture: statues of divinities, statues of the emperor, honorific portraits, and at least three series of reliefs with battle scenes. The chronology of the sculpture's ranges from the 1st to 3rd centuries A.D.

The systematic excavation of the theater using modern archaeological techniques provides the unique opportunity to use contextual data to reconstruct the sculptural program of a major public building over time. More broadly, the theater documents the complex interactions between Greek and Roman cultures: on the one hand, the theater is predominately Roman in plan and construction; on the other hand, the sculptural program is firmly entrenched within the Greek repertoire of visual forms and styles. Finally, studying the materiality and style of the sculptures provides new evidence for the economic dimensions of art production in the region of Epirus under the Roman rule, including the movement of marble, artists, and motifs. Following an overview of the assemblage, we focus on a single case study, a rare example of the Berlin-type Nike, in order to illustrate our research directions. Particular focus is placed on the importance of placing the sculpture from theater within its wider context of theaters and other public buildings in Roman Greece.

Konstantinos L. Zachos - Flavio Santini

A new Neronian inscription from the Orchestra of the Theater of Nicopolis

Inscriptions with bronze letters (*litterae aeratae*) or gilded bronze letters (*litterae auratae*) are a peculiar product of the Roman epigraphic habit during the Early Empire (1st cent. b.c. – 3rd cent. a.d.). Fixed into the grooves cut onto the stone, the letters of these inscriptions dazzled their viewers in the bright Mediterranean sun, such as in Rome with the dedicatory inscriptions on the Pantheon, the Arch of Septimius Severus in the Forum, the Flavian amphitheater, and in some regions of the empire, in particular Hispania and Africa.

In this paper, we present a new inscription with bronze/gilded letters which was found on the orchestra of the theater in Nicopolis. First, we offer its first authoritative edition, a discussion of the original size of the inscribed marble plaque, as well as a thorough discussion of the relevant textual aspects. We then address some of the numerous questions that need to be answered in connection to this text.

In particular, we focus on the question of its location. Exclusively attested with Latin letters, floor inscriptions are not very common, especially in the Eastern Empire. Few dedicatory inscriptions were laid down on the floor of forums, such as in the case of several cities of Spain or the colony of Buthrotum, dated to the Augustan age, the inscription mentioning an aedilis from the *cardo pavement* west of the *Domus of Ekdikos Georgios* in Nicopolis, dated to the 1st cent. CE, or the *Erastus inscription* from Corinth (Corinth 8.3 232), dated to Nero's reign. Even fewer are the attestations of inscriptions displayed onto the floor of theaters, the only instances being those of *Spoletum* (AE 2005, 468) and *Italica* (Baetica: Stylow-Ventura 2013, S-26), which both belong to the reign of Augustus. The new Neronian inscription from Nicopolis would be the first attestation of a Greek inscription in such an architectural setting.

The second issue to be discussed is the inscription's orientation. In contrast to other known examples of *pavemental inscriptions* from theaters, the new text would not have been legible for a spectator sitting in the *cavea*, but from people standing either in the *orchestra* or on the *proscenium*. This, we argue, tells something about the intended viewer of the inscription.

Finally, we attempt to contextualize this new document in the light on Nero's relationship with the city and the celebration of the *Actian games*. Together with an unedited inscription mentioning Nero from the *Victory Monument* (Tzifopoulos,

forthcoming) and a broad consideration of archaeological and numismatic evidence, this new document shows how multi-layered Nero's presence in Nicopolis was and how the city was a place for experimentation of imperial ideology and epigraphical languages.

Κωνσταντίνος Λ. Ζάχος - Νικόλαος Παπαζαρκάδας

Οι επιγραφές του θεάτρου της Νικοπόλεως: επισκόπηση

Στην παρούσα ανακοίνωση παρέχεται μια πρώτη επισκόπηση των επιγραφών του θεάτρου της Νικοπόλεως. Οι τριάντα (30) περίπου επιγραφές, που έχουν έλθει στο φως τα τελευταία 10 περίπου χρόνια στο πλαίσιο της ανασκαφικής διερεύνησης και ανάδειξης του μεγάλου θεάτρου της Νικοπόλεως, παρουσιάζουν σημαντική ποικιλία ως προς τη μορφή αλλά και την κατάσταση διατηρήσεώς τους.

Κατ' αρχήν μία ουσιαστική διάκριση είναι απαραίτητη ανάμεσα σε επιγραφές που αφορούν το θέατρο άμεσα ή έμμεσα και επιγραφές που βρέθηκαν στο θέατρο επειδή είχαν χρησιμοποιηθεί δευτερογενώς ως οικοδομικό υλικό. Τρεις τουλάχιστον επιγραφές εικάζεται ότι ανήκουν στη δεύτερη αυτή κατηγορία. Πρόκειται για επιγραφή που αναφέρεται στους Αθαμάνες, για άβακα και τέλος για επιτύμβια επιγραφή της ύστερης αρχαιότητας.

Η πλειονότητα πάντως των επιγραφών που εντοπίστηκαν στο Θέατρο έχουν άμεση συνάφεια με το μνημείο, χρονολογική και θεματική. Από αυτές ξεχωρίζουν δύο: η επιγραφή με τα μεταλλικά γράμματα της ορχήστρας και ο μεγάλος αναθηματικός πίνακας του δυτικού αναλημματικού τοίχου. Λόγω της σπουδαιότητάς τους, οι εν λόγω επιγραφές αποτελούν αντικείμενο χωριστών αναλυτικών παρουσιάσεων, όπως φαίνεται και από το πρόγραμμα του συνεδρίου.

Οι περισσότερες πάντως επιγραφές έχουν χαραχθεί σε εδώλια του θεάτρου, και μάλιστα της δεύτερης αρχιτεκτονικής φάσης. Μνημονεύουν ως επί το πλείστον ιδιώτες (όχι μόνον άνδρες αλλά και γυναίκες), αν και σε μία ή δύο περιπτώσεις φαίνεται να αναφέρονται σε ομάδες αξιωματούχων. Το φαινόμενο της χαράξεως ονομάτων σε εδώλια είναι γνωστό από αρκετά άλλα θέατρα του ελληνορωμαϊκού κόσμου. Η σημασία τους έγκειται κυρίως στον εμπλουτισμό των γνώσεών μας περί το ονομαστικών και την προσωπογραφία της Νικοπόλεως. Οι υπόλοιπες επιγραφές είναι κυρίως τιμητικές για αυτοκράτορες, επιφανείς αξιωματούχους ή και αθλητές· ξεχωρίζει η επιγραφή για Αλεξανδρέα νικητή στα Άκτια.

Η παρουσίασή μας αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια να ιχνογραφηθεί το επιγραφικό τοπίο του θεάτρου της Νικοπόλεως. Η ενδελεχής έρευνα του τόπου προέλευσης παλαιών επιγραφών της Νικοπόλεως πιθανότατα να αυξήσει και τον συνολικό αριθμό των επιγραφών που μπορούν να συνδεθούν με το σημαντικό αυτό μνημείο.

Αναστασία Γιοβανοπούλου

Ταφικό κτήριο στον περιβάλλοντα χώρο του μεγάλου θεάτρου Νικόπολης (Κτήριο Β)

Κατά την υλοποίηση του έργου «Προστασία, Συντήρηση και αποκατάσταση Μεγάλου Θεάτρου (Β΄ φάση)» ενταγμένο στο Επιχειρησιακό πρόγραμμα ΗΠΕΙΡΟΣ 2014-2020 από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας πραγματοποιήθηκε εκτεταμένος καθαρισμός δυτικά του θεάτρου, κατάντι του δυτικού αναλήμματος όπου εντοπίστηκε κτήριο ορθογώνιας κάτοψης (διαστάσεις 12,15μ. x 8,24μ) (Κτήριο Β), αποτελούμενο από πέντε χώρους οι οποίοι ονομάστηκαν συμβατικά Ι-V.

Στον κεντρικό χώρο σωζόταν πρόχειρη, κυκλική κατασκευή, πιθανόν μεταγενέστερη, πρόχειρη (ξερολιθιά), οχυρωματική κατασκευή, που αφαιρέθηκε κατά την ανασκαφή. Πιθανότατα αποτελούσε ένα είδος φυλάκειου ή φρουράς κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, δεδομένης της λειτουργίας του θεάτρου σαν βάση αεροσκαφών κατά την περίοδο αυτή. Μετά τη διάλυση της πρόχειρης κατασκευής και την αφαίρεση του καταπεσμένου υλικού, εντοπίστηκε τμήμα ψηφιδωτού δαπέδου, κοσμημένο με γεωμετρικό θέμα στο πλαίσιο και αποσπασματικά σωζόμενη παράσταση με ανθρώπινες μορφές και ζώα, πιθανότατα σκηνή κυνηγιού. Εφαπτόμενη στο μέσο του νότιου τοίχου εντοπίστηκε κτιστή κατασκευή εν είδει βάθρου ορθογώνιας κάτοψης καλυμμένη με μαρμάρινες πλάκες, πιθανόν για την υποδοχή σαρκοφάγου. Η κύρια είσοδος του κτηρίου βρίσκεται στην ανατολική πλευρά. Διακρίνεται άνοιγμα μήκους 3,00μ., πλάτους 1,47μ. όσο το πάχος του τοίχου, που καλύφθηκε από μεγάλη καταπεσμένη τοιχοποιία, η οποία σώζει στοιχεία τόξου. Ο κεντρικός χώρος στεγαζόταν με θόλο, η οποία κατέπεσε στο εσωτερικό του.

Δυτικά εντοπίστηκε υπόγεια, κτιστή, λίθινη κατασκευή, επιχρισμένη με κονίαμα. Ήταν σφραγισμένη με λίθινες πλάκες οι οποίες προεξήχαν του ορύγματος ανατολικά και δυτικά, ώστε να δημιουργείται συμπαγής επιφάνεια πάνω στην οποία εδράζεται ο δυτικός τοίχος του κεντρικού χώρου. Από το εσωτερικό της συλλέχθηκαν οστά πρόχειρων ταφών, πιθανώς μεταγενέστερων της αρχικής χρήσης, καθώς και ελάχιστη κεραμική.

Δύο περιμετρικοί καμαροσκεπείς διάδρομοι αναπτύσσονται κατά μήκος της βόρειας και νότιας πλευράς, στο δυτικό πέρασ εκάστου εντοπίστηκε in situ λίθινο κατώφλι. Ο ανατολικός χώρος σώζεται σε επίπεδο θεμελίωσης, αποτελεί μία για πρόχειρη κατασκευή, πιθανόν μεταγενέστερη.

Κατά την ανασκαφή περισυλλέχθηκε κεραμική, λίθινα γλυπτά, αρχιτεκτονικά μέλη, πολλά εκ των οποίων σε β' χρήση, νομίσματα. Ένα τμήμα καλύμματος τουαλέτας βεσπασσιανού τύπου και πολλά θραύσματα από tegulae mammatae.

Πρόκειται για ταφικό κτήριο, με τρεις τουλάχιστον οικοδομικές φάσεις, ευ-ρискόμενο σε άμεση επαφή με την περιοχή του Θεάτρου της Νικόπολης αλλά και βορείως των δύο μαυσωλείων που αποκαλύφθηκαν πλησίον του Σταδίου και χρονολογούνται στο 2ο μ.Χ. αιώνα. Η παρουσία ταφικών μνημείων στο Ιερό Άλσος των Ακτίων και μεταξύ σημαντικών μνημείων θέασης, υποδηλώνει ότι προορίζονταν για εξέχουσες προσωπικότητες της Νικόπολης.

Κωνσταντίνος Α. Ζάχος

Θησαυρός χρυσών σόλιδων αυτοκράτορος Θεοφίλου (829-842) από το θέατρο της Ακτίας Νικοπόλεως

Στην ανακοίνωσή μου θα παρουσιάσω τον θησαυρό χρυσών σόλιδων αυτοκράτορος Θεοφίλου, ο οποίος εντοπίστηκε στα ερείπια του θεάτρου της Νικοπόλεως, κατά τη διάρκεια των ανασκαφικών ερευνών, οι οποίες έλαβαν χώρα στο πλαίσιο του προγράμματος αποκατάστασης και ανάδειξης του μνημείου.

Μετά από σύντομη περιγραφή της θέσης ανακάλυψης και του περιεχομένου του θησαυρού, θα προχωρήσω στον προσδιορισμό της χρονολόγησης έκδοσης των νομισμάτων, θέτοντας τα όρια της απόκρυψής του. Στη συνέχεια θα επιχειρήσω τη διερεύνηση πιθανών γεγονότων που οδήγησαν στην απόκρυψή του, σχολιάζοντας τη θέση της απόκρυψης στην τοπογραφία πέριξ της Νικοπόλεως. Κλείνοντας θα επιχειρήσω μια ανίχνευση των προσώπων ή του προσώπου στο οποίο ανήκε ο θησαυρός.

Αθηνά Κωνσταντάκη

Το Μεγάλο Θέατρο της Νικόπολης: Οι μεταμορφώσεις ενός μνημείου στην πορεία του χρόνου

Η πορεία ενός μνημείου μέσα στον χρόνο, ιδίως από τη στιγμή που παύει η αρχική - κατά προορισμό- χρήση του, και ξεκινά να αλλάζει μορφή, με τη σταδιακή εγκατάλειψή του και την ενδεχόμενη επανάχρησή του, μέχρι τη στιγμή που η αρχαιολογική σκαπάνη θα το αποκαλύψει, αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της ιστορίας του, που συχνά δεν βρίσκεται στο επίκεντρο της έρευνας.

Το Μεγάλο Θέατρο της Νικόπολης αποτελεί μία από τις καλύτερες υποθέσεις εργασίας (case study) για τον σύγχρονο μελετητή για το πώς ένα μνημείο μεταμορφώνεται μέσα στο χρόνο και ανακαλύπτεται εκ νέου, προκειμένου να αποδοθεί και πάλι στο κοινό. Σκοπός, λοιπόν, της παρούσας εργασίας, είναι να καταγράψουμε, αναγνωρίσουμε και διερευνήσουμε τις επιμέρους ιστορικές φάσεις του μνημείου, από τη στιγμή που παύει η χρήση του ως θέατρο μέχρι και την απελευθέρωση της περιοχής της Πρέβεζας στις αρχές του 20ου αιώνα, κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων, εποχή κατά την οποία ο αρχαιολογικός χώρος της Νικόπολης και τα μνημεία του θα βρεθούν στο επίκεντρο της έρευνας. Τα στοιχεία που θα χρησιμοποιηθούν στην ανασύνθεση της ιστορικής πορείας του Θεάτρου αποτελούν ένα συνδυασμό γραπτών πηγών και υλικών καταλοίπων, με έμφαση στις αναφορές και περιγραφές των Ευρωπαίων περιηγητών, τις αποτυπώσεις της περιοχής επί χάρτου, και βεβαίως στα ίδια τα αρχαιολογικά ευρήματα, όλα αδιάψευστοι μάρτυρες του παρελθόντος, προκειμένου να υπάρξει μία ολιστική προσέγγιση του θέματος.

Νεκτάριος Γιούτσος

Νικόπολη: ένας αρχαιολογικός χώρος εν καιρώ πολέμου

Ο αρχαιολογικός χώρος της Νικόπολης στην Πρέβεζα με ορατά κατάλοιπα ισχυρών οχυρώσεων, και μνημείων, όπως τα τείχη, το θέατρο και το ωδείο, αποτέλεσε από πολύ νωρίς ορόσημο στην τοπική τοπογραφία. Αν και η Νικόπολη είναι μια τοποθεσία που έχει διερευνηθεί ανασκαφικά σε μεγάλο βαθμό και είναι επαρκώς τεκμηριωμένη, υπάρχει αρκετή έλλειψη γνώσης σχετικά με την πρόσφατη ιστορική της αξία, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν άφθονα στοιχεία και μαρτυρίες για πολεμικές συγκρούσεις στην περιοχή κατά τους νεότερους χρόνους (18ος-20ός αι.). Κατά τη διάρκεια πρόσφατων ανασκαφών και εργασιών αποκατάστασης του ωδείου και του θεάτρου στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΕΣΠΑ εντοπίστηκε πολεμικό υλικό επιβεβαιώνοντας τις ιστορικές μαρτυρίες για τη διεξαγωγή πολεμικών συγκρούσεων ή την εγκατάσταση στρατιωτικών μονάδων στην περιοχή με αποτέλεσμα την καταπόνηση των μνημείων. Ιδίως κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, φοβούμενοι μια εισβολή των Συμμάχων, οι Ιταλοί και οι Γερμανοί κατασκεύασαν οχυρωματικά έργα και αμυντικές ζώνες στην πεδιάδα της Νικόπολης χρησιμοποιώντας ενίοτε αρχαίο δομικό υλικό. Τις τελευταίες δεκαετίες υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον για την προσέγγιση τοποθεσιών, όπου έχουν διεξαχθεί πολεμικές συγκρούσεις χρησιμοποιώντας αρχαιολογικές μεθόδους που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους ερευνητές να κατανοήσουν τους μετασχηματισμούς της ύλης με βαθύτερο τρόπο και να αποκαλύψουν μία ξεχασμένη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας ενός αρχαιολογικού χώρου. Τέτοια είναι η περίπτωση της Νικόπολης, ενός τοπίου με αρχαιολογικά και ιστορικά κατάλοιπα ανθρώπινης δραστηριότητας που εκτείνονται από τη ρωμαϊκή έως τη σύγχρονη εποχή.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΣΗΓΗΤΩΝ

Ανθή Αγγέλη, Αρχαιολόγος MA, PhD, Προϊσταμένη Εφορείας Αρχαιοτήτων Πρέβεζας, aaggeli@culture.gr

Dario Calomino, Associate Professor of Numismatics, Verona University, Department of Cultures and Civilisations, dario.calomino@univr.it

Αναστασία Γιοβανοπούλου, Αρχαιολόγος Ma, giov.anastasia@gmail.com

Νεκτάριος Γιούτσος, Αρχαιολόγος Δρ., nekt79@yahoo.gr

Κωνσταντίνος Λ. Ζάχος, Δρ., Επίτιμος Έφορος Αρχαιοτήτων, Τέως πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής Νικοπόλεως, klzachos@gmail.com

Χαρά Καππά, Αρχαιολόγος Ma, Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, chkappa@culture.gr

Παναγιώτης Κροκίδας, Πολιτικός μηχανικός, Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας, pkrok100@gmail.com

Αθηνά Ι. Κωνσταντάκη, Αρχαιολόγος Ma, Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας, athenakonst@gmail.com

Λεωνίδας Λεοντάρης, Αρχιτεκτόνων μηχανικός MSc, Υποψήφιος διδάκτωρ ΑΠΘ, Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας, leontaris4@hotmail.com

Brian Martens, Lecturer in Archaeology and Ancient History, University of St. Andrews, brian@agathe.gr

Σταυρούλα Οικονόμου, Αρχαιολόγος Δρ., Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας, oikonomou74@gmail.com

Νικόλαος Παπαζαρκάδας, *Nicholas C. Petris Chair of Greek Studies, Professor of Classics*, University of California, Berkeley, papazarkadas@berkeley.edu

Ευάγγελος Παυλίδης, Αρχαιολόγος MSc, Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας, PhD Candidate, ERAAUB, Universitat de Barcelona, vagpavlidis@gmail.com

Paul Reynolds, Prof., ICREA, ERAAUB, Institut d' Arqueologia de la UB (IAUB), Universitat de Barcelona, paulreynoldspot@hotmail.com

Flavio Santini, PhD candidate, University of California, Berkeley, flavio_santini@berkeley.edu

Αχιλλέας Τρανουλίδης, Αρχιτέκτων Μηχανικός MSc, Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας, atranoul@gmail.com